

Πολ Κάρτλετζ

Τι έκαναν για εμάς οι αρχαίοι Θηβαίοι;

Την άγνωστη και ξεχασμένη πόλη της αρχαιότητας ανατέμνει ο ομότιμος καθηγητής Ελληνικού Πολιτισμού στο Τμήμα Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κέιμπριτζ



ΓΡΑΦΕΙ Η  
ΓΕΩΡΓΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ενα χάρισμα της αρχαιολογικής έρευνας είναι ότι ακόμα και αν κάτι είναι ξεχασμένο από την Ιστορία και κωμένο βαθιά στην ιστορική λήθη, η ανασκαφή μπορεί να το φέρει στο φως και να το αναστήσει. Η ανακάλυψη ενός στρώματος καταστροφής, ενός σωρού δηλαδή από χώματα, θραύσματα από κεράμους, λίθους, στάχτες και καμένα οστά, υποδηλώνει εκείνη τη στιγμή της ιστορίας ενός τόπου που ο χρόνος σταματά απότομα, παγώνει εξαιτίας μιας βίαιης πράξης, μιας εχθρικής εισβολής, μιας μάχης, ενός σεισμού, μιας φωτιάς. Οι Αχαιοί κατέστρεψαν την Τροία τον 13ο π.Χ. αιώνα, ο Σύλλας κατέστρεψε τον Πειραιά το 86 π.Χ., ο Μακεδόνας Αλέξανδρος κατέστρεψε τη Θήβα το 335 π.Χ., τρία μόλις χρόνια μετά τη Μάχη της Χαιρώνειας. Και οι τρεις αυτές καταστροφές άφησαν τα κατάλοιπά τους στη στρωματογραφία του τόπου τους. Γεγονότα σαν και αυτά ακόμα και αν καταγράφονται σε ιστορικά κείμενα, έχουν τους μάρτυρές τους καλυμμένους με τα στρώματα της νέας πόλης, της νέας γενιάς που έρχεται πά-

Στα δεκατέσσερα κεφάλαια του βιβλίου του ο συγγραφέας προσεγγίζει την αρχαία ανθρωπογεωγραφία της θηβαϊκής γης, χωρίς την αρματωσιά της αυστηρής επιστημονικής συγγραφής

νω από τα συντρίμια να συνεχίσει την ιστορική πορεία. Με την ανασκαφή ο χρόνος αποκαλύπτεται αντίστροφα, από το νεότερο προς το παλιό, και τα στρώματα καταστροφής αποκαλύπτουν την απώλεια, τον πόνο και τον θρήνο μιας ιστορικής στιγμής. Ενας τέτοιος μικρός σωρός από χώματα και όστρακα αγγείων καθημερινής χρήσης, αδιάφορων συχνά από άποψη αισθητικής, εκτίθεται στην έκθεση για τη Χαιρώνεια που φιλοξενείται στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, με σκοπό να αφηγηθεί την ιστορία της δραματικής καταστροφής της Θήβας, μιας καταστροφής που σφράγισε την πτώση της πόλης «από μια θέση μεγάλης ισχύος και επιρροής σε θέση ήσσονος σημασίας».

Η σπουδαία αυτή αρχαία πόλη της βοιωτικής γης που αρνιόταν πεισματικά να παραμεριστεί στις εοχαιτιές των πρωταγωνιστικών κύκλων της Ιστορίας, είναι το αντικείμενο του βιβλίου του ομότιμου καθηγητή Ελληνικού Πολιτισμού στην έδρα Α.Γ. Leventis, στο Τμήμα Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κέιμπριτζ, Πολ Κάρτλετζ. Αν και η Σπάρτη φαίνεται να ασκεί τη μεγαλύτερη - μέχρι στιγμής - συγγραφική έλξη στον Κάρτλετζ, στο

τελευταίο του βιβλίο καταπάνεται με τη θηβαϊκή ιστορία, υφαινοντας ωστόσο μια πολυπρόσωπη ταπισερί που ξεδιπλώνεται πέρα από τα γεωγραφικά όρια της θηβαϊκής γης. «Πρόκειται για μια ιστορία όχι μόνο αρχαίων γεγονότων και διαδικασιών, αλλά επίσης κοινωνικής και πολιτισμικής μνήμης», όπως αναφέρει ο συγγραφέας.

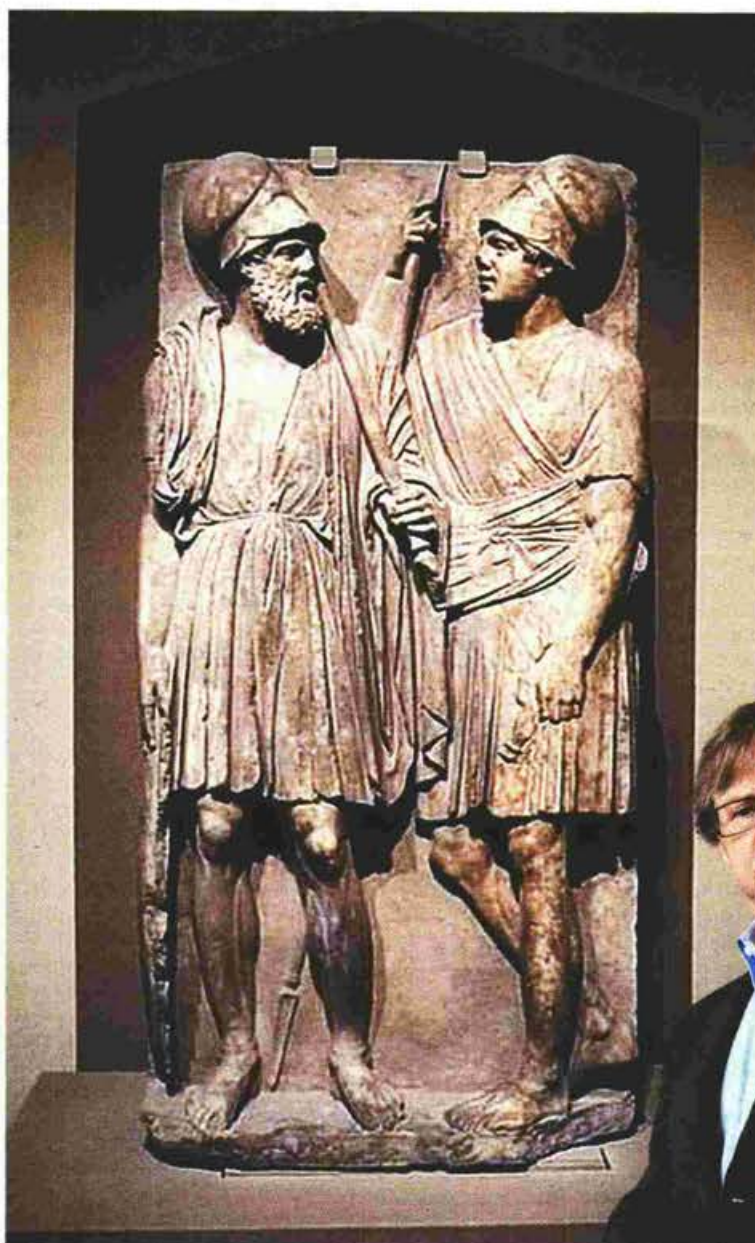
Τι ωθεί τον συγγραφέα να επενδύσει το συγγραφικό του πόνημα στη Θήβα; Είναι ότι η Θήβα υπήρξε αντικείμενο αμφισβητούμενων νοημάτων, όπως ο ίδιος αναφέρει στις πρώτες κιόλας γραμμές του βιβλίου του, και επομένως τον έλκει η αποκρυπτογράφηση της; Ή μήπως είναι η ηθική ή επιστημονική υποχρέωση του ιστορικού να σώσει τη Θήβα από τη λήθη; Η ακαδημαϊκής φύσης ενασχόληση με τη Θήβα έχει απασχολήσει

αρκετούς συναδέλφους του συγγραφέα, μεταξύ αυτών αναφέρονται από τον ίδιο ο D.W. Berman (*Myth, Literature and the Creation of the Topography of Thebes*, Cambridge, 2015) και ο N. Papazarkadas (*The Epigraphy and History of Boeotia: New Finds, New Prospects*, Brill Studies in Greek and Roman Epigraphy, 4, Leiden; Boston: Brill, 2014). Στο πλαίσιο μελετών της περιοχής εντάσσεται και το σχετικά πρόσφατο βιβλίο του John M. Fossey «*Biotia in Ancient Times. Some Studies of its Topography, History, Cults and Myths*, Leiden; Boston: Brill, 2019» που συνιστά μια συγγραφική τομή στη μελέτη της βοιωτικής γης και ιστορίας. Ο Κάρτλετζ επιθυμεί με την έκδοσή αυτή να βγάλει από τα παρασκήνια της Ιστορίας τη Θήβα και να αναδείξει τον ιστορικό της ρόλο ως διαμορφωτικού



Paul Cartledge  
**ΘΗΒΑ  
 Η ΞΕΧΑΣΜΕΝΗ ΠΟΛΗ  
 ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**  
 Μτφ. Γ. Μπλάνας, εκδ.  
 Ψυχογιός, 2024, σελ. 336  
 Τιμή 27 ευρώ

Αρχαίοι Έλληνες  
 πολεμιστές.  
 Μουσείο  
 Πούσκιν, Μόσχα  
 (worldhistory.org)



Ο Πολ Κάρτλετζ,  
 ένας από τους  
 λαμπρότερους  
 σημερινούς  
 ιστορικούς της  
 αρχαιότητας



παράγοντα πολιτισμικών εξελίξεων της αρχαίας ελληνικής εποποιίας.

Στα δεκατέσσερα κεφάλαια του βιβλίου του, που φέρει τον τίτλο «Θήβα. Η ξεχασμένη πόλη της αρχαίας Ελλάδας», ο συγγραφέας προσεγγίζει την αρχαία ανθρωπογεωγραφία της θηβαϊκής γης, χωρίς την αρματωσιά της αυστηρής επιστημονικής συγγραφής. Ο Κάρτλετζ κινείται από το μέρος στο όλον και από τον μύθο στην ιστορία, συνθέτοντας μια ρέουσα ιστορική αφήγηση στην οποία ο χρόνος και ο τόπος αναφοράς υποτάσσονται στη χαρτογράφηση και κατανοήση του ιστορικού πλαισίου, στον βαθμό που το βιβλίο του Κάρτλετζ θα μπορούσε να θεωρηθεί ένα βιβλίο για την αρχαία ελληνική ιστορία. Αυτή η πρισματική ιστορική ματιά στη Θήβα που φωτίζει τους ανθρώπους, την κοινωνική και πολιτική της ταυτότητα, τη θρησκεία και την αισθητική της καθιστά το βιβλίο κτήμα των πολλών, αρκεί να κατέχουν το μικρόβιο της ιστορικής γνώσης.

Στο βιβλίο συμπλέκονται η χρονολογική και θεματική αφήγηση, με την πρώτη να ξεκινά από τα προϊστορικά χρόνια και να φτάνει ουσιαστικά στα απόνερα της καταστροφής της πόλης από τον Αλέξανδρο το 335 π.Χ. Ο γιος του Φίλιππου κατεβαίνει στη Θήβα από την Ιλλυρία σε μόλις 14 ημέρες και ισοπεδώνει την πόλη που τόλμησε να επαναστατήσει εναντίον της Μακεδονίας και να αποκρημίζει τη συνθήκη που είχαν υπογράψει οι Θηβαίοι με τον μακεδόνα βασιλιά. Ο Αλέξανδρος δίνει εντολή να μείνει ανέπαφο το σπίτι του ποιητή Πίνδαρου, αλλά να θανατωθούν ή να πουληθούν ως δούλοι σχεδόν όλοι οι κάτοικοι της πόλης.

«Τι έκαναν για εμάς οι αρχαίοι Θηβαίοι;», αναρωτιέται ο συγγραφέας. Θεατρικά και λογοτεχνικά έργα, οπερετικές συνθέσεις, φροϊδικά συμπλέγματα - οιδιπόδειο σύμπλεγμα, το σύμπλεγμα της Ηλέκτρας -, η επτάπτυχη καδμειαία πόλη μάς τροφοδότησε με οκτώ (σωζόμενες) τραγωδίες και αμέτρητες μελέτες για την τραγικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης, όπως τη βίωσαν η Αντιγόνη και ο Οιδίποδας. Όσον αφορά το αρχαιολογικό υλικό, μεταξύ μας οι αρχαιολόγοι το ξέρουμε ότι τα θηβαϊκά χώματα δεν μπορούν να σε απογοητεύσουν, μάλλον θα σε ανταμείψουν γενναιόδωρα. Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Θήβας είναι ο μάρτυρας του αρχαιολογικού πλούτου της, ένας εθνικός θησαυρός σε μια κατά τ' άλλα αμίλητη τουριστικά πόλη. Σε αυτή τη γη, την τόσο κοντινή στην Αθήνα αλλά και τόσο μακρινή από το πολύβουο αθηναϊκό αστικό ανάγλυφο, τα χώματα έθρεψαν την ανασκαφική προσήλωσή του Θρεψιάδη, του Σταματάκη, του Καρούζου και γιγάντωσαν τον σεβασμό όχι μόνο των αρχαιολόγων αλλά όλων για την ιστορία αυτού του τόπου.

Η Γεωργία Γεωργίου είναι αρχαιολόγος - μουσειολόγος